

QIYMƏTLİ NEKTAR TUTUMLU AĞAC BİTKİLƏRİ VƏ ONLARIN AQRROKOLOJİ XÜSUSİYYƏTİ

X. M. Qasımov

AMEA Torpaqşünaslıq və Aqrokimya İnstitutu

Açar sözlər: nektar, tozcuq, bal verən bitkilər, bal məhsuldarlığı, nəzarət arı, fitosenoz.

Böyük Qafqazın nektar tutumlu bitkilərlə zəngin əraziləri özünəməxsus relyef, iqlim və torpaq şəraitinə malik ekoloji amillərlə səciyyələnir. Dəniz səviyyəsindən başlamış dağlara qalxdıqca iqlim, torpaq və bitki örtüyü şaquli qurşaqlara görə qanunauyğun olaraq dəyişir. Dəniz sahili düzənlikdə isti quraq, sonra isə soyuq iqlim qurşağı başlayır. Düzənliklərdən başlayan boz çəmən, şoran və şorakətli qalın torpaqlar, dağlara qalxdıqca dağ meşə, dağ çəmən, nəhayət, ibtidai dağ çəmən torpaqlarla əvəz olunur. Bu cür dəyişkənliklər öz növbəsində bitkilər aləminin formalaşmasına, onun növ tərkibinə görə zənginləşməsinə və fitosenozun dəyişməsinə bilavasitə təsir edir [1...7].

Respublikamızın ərazisində coğrafi vəziyyətin xüsusiyyətləri və atmosfer dövrəni ilə qarşılıqlı təsirdə olan mürəkkəb relyef müxtəlif hava şəraitinin və iqlim tiplərinin yaranmasına, şaquli qurşağın aydın və özünə məxsus tərzdə meydana çıxmasına şərait yaradır. Ölkəmizdə torpaq örtüyünün müxtəlifliyinə relyefin şaquli dəyişməsi və bununla əlaqədar olaraq iqlim və bitki örtüyünün müxtəlifliyi səbəb olmuşdur. Respublikada yüksək dağ tundra torpaqlarından başlamış rütubətli subtropik ərazilərin sarı torpaqlarına qədər müxtəlif torpaq tipləri yayılmışdır. Ekoloji vəziyyətin kəskinləşməsi və elmi-texniki tərəqqinin sürətli inkişafı indiki dövrdə ekoloji təmiz qida və müalicə vasitələrinin istehsalına təlabatı artırmışdır. Son zamanlar respublikada arıçılıq sürətlə inkişaf edir. Ekoloji təmiz arıçılıq məhsulları ilə əhalimizi təmin etmək günün aktual məsələlərindəndir. Yüksək məhsul əldə etmək üçün arıçılığın yem bazasının spesifikliyinin öyrənilməsi böyük əhəmiyyət daşıyır. Hava şəraitinin zonallıq xüsusiyyətləri nektar tutumlu bitkilərin çiçəkləmə fazasına öz təsirini göstərir. Beləliklə, hər bitki özünə əlverişli sayılan torpaq-iqlim şəraitində yayılaraq, öz növbəsində mövcud olduğu torpaq və iqlimə təsir göstərir. Arıçılığın yem bazasının əsasını təşkil edən bəzi nektar tutumlu ağac və kol bitkilərin aqroekoloji xüsusiyyətlərinə nəzər salaq:

Ağcaqayın (Acer L.)-Respublikamızın ərazisində ağcaqayının 9 növü yayılmışdır. Qiymətli balverən bitkidir. Bal məhsuldarlığı 150-200 kq/ha təşkil edir [2]. Normal hava şəraitində nəzarət olunan

arı 1.5-2 kq nektar toplayır. Bu bitki əsasən dağ bitkisi hesab olunur. Bəzi növləri düzən ərazilərdə də bitir. Ağcaqayın tez böyüyən, küləyə qarşı davamlı bitkidir. Torpağı kül elementlərlə zənginləşdirir. Bu baxımdan o, hətta qovaq, tozağacı və cökədən də üstün yer tutur. Sivriyarpaq ağcaqayın yarpaq açmazdan qabaq çiçəkləyir. Çiçəkləmə 7-10 gün davam edir. Cökədən fərqli olaraq ağcaqayın hər il çiçək açır. Havanın qeyri sabit şəraitinə az məruz qalır. Torpağın münbitliyi və rütubətliyinə tələbkardır, kölgəyə, quraqlığa və şaxtaya davamlıdır, işıq sevərdir. Ağcaqayın əsasən mülayim və rütubətli iqlimi olan rayonlarda yayılmışdır. Az rütubətli və yüngül gilləli torpaqlarda yaxşı böyüyür. Durgun sulu və duzlu torpaqlara dözmür. Havanın quraqlığına və küləyə davamlıdır. Şəhərin havasını avtomobil tüstülərindən təmizləyir. Pöhrə və toxumla çoxalır. Ağac kəsildikdə kökündən güclü pöhrə verir. Payızda toxum yığılan kimi səpildikdə yaxşı nəticə verir. Səpin yazda aparıldıqda 2 ay 5-10 dərəcə temperaturda stratifikasiya tələb edir. Ağcaqayının xarakterik xüsusiyyətlərindən biri odur ki, onun yarpaqlarına həşaratlar heç vaxt toxunmurlar. Yarpaq saplağını azca kəsib zədələdikdə həmin hissədən ağ südə oxşar şirə axır. Ola bilsin ki, həşaratları qorxudan da bu şirədir. Böyük və Kiçik Qafqazın 1800-2000 m hündürlüyə qədər ərazilərində Çinaryarpaq və ya Sivriyarpaq a. (Acer Platanoides), Çöl a. (A.campestre), Ağ a. (Yavor) (A.Pseudoplatanus), Gözəl a. (A.laetum), Hirkan a. (A.hyrkanum) və Trautvetter a. kimi növləri də yayılmışdır. Sonuncu, yəni Trautvetter (yüksək dağ ağcaqayını) Qafqazın endem növü olub Azərbaycanda Böyük Qafqazın şimal-şərq və cənub makroyamaclarında, Kiçik Qafqazın şimal makroyamaclarında yuxarı dağ-meşə qurşağının dəniz səviyyəsinin 1600-2500 m yüksəkliklərində yayılaraq seyrək ağaclıq yaradır. Adətən kölgəli yamaclarda, təzə torpaqlarda tozağacı və quşarmudu ilə birlikdə bitir. Sırf ağcaqayın meşəsə altında qarağat, firəng üzümü, moruq, qafqaz doqquzdonu və bəzən rododendron bitir. Bunlar da öz növbəsində yaxşı balverən bitkilərdir. Trautvetter ağcaqayını orta dərəcədə kölgəyə və şaxtaya çox dözümlüdür. Yayın isti keçməsindən və quraqlıqdan ziyan çəkir.

Cökə (Tilla L.) Azərbaycanca cökənin 3 növü bitir. **Qafqaz c.-T. caucasus, Prilipko c.-T. Prilipkoana, Enliyarpaq c.-T. platyphyllos.** Cökə qiymətli bal verən bitkidir. Bal məhsuldarlığı 800-1000 kq/ha təşkil edir. Nəzarət olunan bir arı ailəsi sutkada 10 kq nektar toplaya bilir[3]. Bəzi yerlərdə hava şəraitindən, ərazinin relyefindən, torpaq tipindən, kölgədə yerləşməsindən asılı olaraq ayrı-ayrı illərdə məhsuldarlıq zəif olur. Tək bitən ağac bəzi illərdə nektar ifraz etmir. Nektar ifrazına quru küləklər, uzun sürən yağışlı havalər, havanın gecələr kəskin soyuması, həmçinin, cari ilin yazının və əvvəlki ilin yayının quraq keçməsi də mənfi təsir edir. Cökə Böyük Qafqaz, Kiçik Qafqaz və Talış dağlarında orta dağ-meşə qurşağında yayılmışdır. Prilipko cökəsi Azərbaycanın endem bitkisi sayılır. Orta inkişaf etmiş bir cökə ağacı bir hektar qarabaşaq tarlasının verdiyi nektar qədər şirə verir[4]. İyunun sonunda çiçək açır. Çiçəkləmə iki həftə davam edir. Münbit və yumşaq torpaqlarda cökə ağacı dərinə işləyən və yaxşı inkişaf edən güclü kök sistemi yaradır. Dərinə gedən mil kökü və güclü yan kökləri cökə ağacını küləyin təsirinə qarşı davamlı edir. Kök sistemi torpaqda həm də mərtəbəlik əmələ gətirir. Köklər dərin qatlardan çəkib gətirdiyi çoxlu miqdarda kül elementləri ilə torpağın üst qatını zənginləşdirir. Cökənin yarpağı bitkiyə lazım olan çoxlu miqdarda kalsium elementi ilə zəngindir. Torpağa tökülən cökə yarpaqları başqa ağacların yarpaqlarından fərqli olaraq tez çürüyür, torpağa qarışaraq yenidən mənimsənilir. Ona görə də cökə ağacının altında yarpaq yığılır, torpaq münbit olur, yumşaq humus yaranır və torpağın fiziki xassələrə yaxşılaşır. Beləliklə, cökə ağacı inkişaf etdiyi torpağın tərkibində dəyişən kalsiumu və çürüntünü artırır, torpağın aktual və dəyişən turşuluğunu azaldır, mütəhərrik azot, fosfor və kaliumun miqdarını çoxaldır, bununla da torpağı qida maddələr ilə zənginləşdirir. Cökə kalsium, maqnezium və kaliumun bioloji dövrünü sürətləndirməklə özünü də həmin elementlərlə təchiz edir. Cökə tipik kölgəyə və şaxtaya davamlı ağac cinsidir. Cücərtiləri daha çox kölgəsevəndir. Dövrü keçən quraqlığa da dözürlü. Durgun sulu sahələrdə məhv olur. Tüstüyə və qazlarla çirklənmiş havaya da dözümlüdür. Bu cəhətdən də şəhər parklarının salınmasında istifadə olunur. Bataqlaşmış, duzlu və quru torpaqlardan başqa müxtəlif torpaq şəraitində bitir. Rütubətli, yumşaq, münbit, gillicəli və qumsallı torpaqlarda daha yaxşı inkişaf edir. Cökə toxumla, pöhrələrlə, qələmlə, həm də kök birlərilə şoxalır. Təbətə toxum bütün qışı qar altında qalaraq stratifikasiya olunduqdan sonra növbəti illərdə cücərir. Süni

artırdıqda isə 15 gün stratifikasiya olunur, nəticədə, 30-40% toxum cücərə bilir.

Şabalıd (Castanea sativa Mill)-Fıstıqkimilər fəsiləsinə aid olan şabalıdın 14 növü məlumdur, respublikamızda bir növü-**Adi şabalıd (C.sativa)** yayılmışdı. Dəniz səviyyəsindən 500-1800 m yüksəkliklərdə bitir. Şəki-Zaqatala bölgəsinin 550-1300 m yüksəkliklərdə yaşayış məntəqələrinə yaxın yerlərdə yayılmışdır[5]. Şabalıd ağacı yayılan şəraitdə havanın orta illik temperaturu 10-12 dərəcə təşkil edir, yağıntılardan orta illik miqdarı 915-1236 mm arasında dəyişir, havanın mütləq maksimum temperaturu 37-38 dərəcəyə çatır, mütləq minimum temperaturu isə -26 dərəcəyə enir. Ümumilikdə, şabalıd sabit isti iqlim tələb edir, uzun sürən quraqlığa və yüksək temperatura, həmçinin, qışın -15-20°C şaxtasına dözmür. Havanın orta illik nisbi rütubətliyi 71-76% təşkil edir. Şabalıdın yayılması və inkişafına təsir edən amillərdən biri torpağın karbonatlıq dərəcəsi və kaliumun miqdarı hesab olunur. Tədqiqatçılar torpağın karbonatlı olmasının şabalıda mənfi təsir etdiyini qeyd edirlər[1]. Şabalıd iqlim şəraitinə müəyyən qədər plastik, torpaq şəraitinə isə özünəməxsus tələbatı olan ağac növüdür. Bir sözlə, torpağa, işığa, rütubətə tələbkar mülayim iqlim bitkisidir. Bu cəhətləri nəzərə almadıqda əkilən şabalıd bağları istənilən nəticəni vermir, ağac əyri gövdəli, alçaq boylu, az məhsuldar olur və müəyyən dövrdən sonra quruyub sıradan çıxır. Şabalıd ağacı qalınlığı 20-60 sm olan qonur dağ-meşə torpaqlarında yaxşı boy atır. Çoxalmasını həm qələmlə, kök pöhrələrilə, həm də meyvəsini cücərtməklə etmək mümkün olur. Şabalıd Qəbələ rayonu Vəndam kəndində 950 hektar sahədə yayılmışdır.

Şabalıd iyun ayının ortalarında 12-15 gün müddətində çiçək açır. Bütün ömrü boyu 8-15 il çiçək açır və meyvə verir. Qeyd etmək lazımdır ki, şabalıd hər il çiçək açmır. Sırğa şəkilli erkək və diş çiçək qrupları ayrı-ayrılıqda inkişaf edir. Erkək çiçək qrupu arılar üçün çiçək tozu, diş çiçək qrupu isə nektar verir. Şabalıdın bal məhsuldarlığı 200-250 kq/ha təşkil edir. Nəzarət olunan arı gündə 6 kq nektar toplaya bilir [2].

At şabalıdı (Aesculus hippocastanum L.) Hündürlüyü 20 m-ə çatan və çarpaz tozlanan at şabalıdı fəsiləsinə mənsub qiymətli nektar tutumlu ağac bitkisidir. Dekorativ bəzək bitkisi kimi şəhər küçələrində, park və bulvarlarda yaşıllaşdırma məqsədi ilə geniş şəkildə becərilir. Aprel ayının sonlarında 8-10 gün müddətində çiçək açır. Bal məhsuldarlığı 100-160 kq/ha təşkil edir. At şabalıdı çiçəyi arılar üçün həm çiçək tozu, həm də çoxlu nektar verir. Nektarın şəkərliliyi 65-70% təşkil edir.

Nəzarət arı at şabalıdından gündə 1,5-2,0 kq nektar toplayır [4].

At şabalıdı gillicəli torpaqlarda yaxşı, qumsal torpaqlarda pis inkişaf edir. İşıq sevən, istiyə və soyuğa davamlı bitkidir. Yazda şaxtalı hava olarsa həmin ildə at şabalıdı çiçəyi nektar ifraz etmir. Şəhərin tozlu havasına, avtomobillərin tüstüsünə dözümlüdür. Güclü kök sisteminə malik olduğu üçün küləkli havaya davam gətirir.

Ağ akasiya (Robinia pseudoacacia L.)– Paxlalılar fəsiləsinə aiddir. Azərbaycanda ağ akasiyanın 3 növü yayılmışdır: **Cəhrayi a.a (R. Rosacea L.)**, **Yapışqanlı a.a (R. Viscosa Vent.)** Akasiya hündürlüyü 12-20 m-ə çatan paxlalılar ailəsindən ən qiymətli balverən ağac bitkisidir. Aprel ayının sonu, mayın əvvəllərində 10-12 gün müddətində çiçək açır. Ağ akasiyadan fərqli olaraq sonuncular apreldən oktyabr ayına qədər bir neçə dəfə çiçək açır. Ağ, bəzən də qırmızımtıl rəngdə çiçəkləri salxım şəkillidir. Bir salxımda 15-30 çiçək yerləşir. İki evli çiçək qrupuna daxildir. Cökədə olduğu kimi akasiyada nektar ifrazına quru isti küləklər, son bahar şaxtaları mənfi təsir edir. Bir akasiya çiçəyi gündə 2-7 mq nektar ifraz edir. Bal məhsuldarlığı 800-1300 kq/ha təşkil edir. Bir ədəd güclü arı ailəsi akasiya çiçəklərindən gündə 6-10 kq, bütün çiçəkləmə dövründə 25-35 kq nektar toplayır[4]. Həmçinin, güclü arı ailəsi bir ədəd akasiya ağacından 8 kq bal tədarük edir. Yetişiyyəti areallardan asılı olaraq ağ akasiya 10-15 günlük fərqlə çiçək açır. Çiçəkləmə fazasının davamiyyəti soyuq ərazilərdə daha uzun sürür. Çiçəkləmə müddəti çöl zonasında 10 gün, meşə-çöl zonasında 11-12 gün, qarışıq meşə zonasında 16 gün, subalp zonaya yaxın ərazilərdə 20 gün davam edir. Cəhrayi akasiya ağ akasiyaya nəzərən zərərvericilərə qarşı daha dözümlüdür.

Quraqlığa, istiyə və şaxtaya davamlı, torpağa az tələbkar, işıq sevən bitkidir. Qaratorpaq və tünd-şabalıdı torpaqlarda geniş yayılmışdır. Qumsal torpaqlarda da yaxşı inkişaf edir. Yaşayış məntəqələrində, parkların salınmasında, tarlaları külək eroziyasından qorumaq üçün meşə qoruyucu zolaqların salınmasında, yol kənarlarında sürüşmənin qarşısını almaq məqsədi ilə və bəzi ərazilərin yaşıllaşdırılması üçün əkilir. Toxum və kök pöhrələri vasitəsilə çoxaldılır. Toxumu əkmək üçün mart ayının sonlarında onu 85-90°C temperaturda islatmaq lazımdır. 8-10 gündən sonra cücərtilər əmələ gəlir. Cücərmiş tingləri daimi yerinə əkmək olar.

Söyüd (Salix. L.) Söyüdkimilər fəsiləsinə aid balverən bitkisidir. Respublikamızın ərazisində söyüdü 14 növü yayılmışdır. Arıçılıq üçün əhəmiyyətli olanları **Ağ s. (S.alba)**, **Kolvari**, və

yaxud Keçi s. (S. caprea), **Beşerkəkçikli s. (S. pentandra)**, **Ağacvari s.(S.arbuscula L.)** və s. növləridir. Söyüdü bir çox növü qiymətli erkən yaz çiçək tozu və nektar verən iki evli ağac və kol bitkisidir. Növündən asılı olaraq bal məhsuldarlığı 100-200 kq/ha intervalında dəyişir. Nəzarət olunan arı gündə 3 kq nektar gətirir[3].

Söyüd əsasən rütubətli yerləri sevir. Şaxtaya və quraqlığa davamlıdır. Çay kənarlarındakı qumsallarda, bataqlıq, düzən və dağlıq ərazilərdə, göllərin sahilində, sulaq ərazilərdə yaxşı inkişaf edir. Toxum və çiliklərlə çoxalır. Nəmli yerlərə sancılan çiliklər 2 gün sonra kök atır. Parkların və süni yaradılmış göllərin yaşıllaşdırılması zamanı əkilir. Kütləvi qırılmasının qarşısı alınmalıdır.

Şeytanağacı (Gleditsia triacanthos L.) Boyu 15-20 m-ə çatan, paxlalılar fəsiləsinə aid qiymətli nektar tutumlu ağac bitkisidir. Aprelin sonu iyunun əvvəllərində 20-25 gün müddətində çiçək açır. Digər bitkilərdən fərqli olaraq quraqlıq şəraitində də nektar verir. Balvermə qabiliyyətinə görə akasiyadan sonra ikinci yerdə durur. Bal məhsuldarlığı 260 kq/ha, bir çiçəyin məhsuldarlığı 0.284-0.312 mq təşkil edir. Bir arı ailəsi gündə 3-4 kq nektar toplayır [5].

Lələk ağacı tez böyüyən, quraqlığa, istiyə (+40, +44°C), şaxtaya (-27, -30°C) davamlı dekorativ ağacdır. Cavan fidanlar güclü şaxtaya çətinliklə tab gətirir. İki illiyində boyu 1.5-2 m, 50 illiyində isə 14 m-ə, diametri 15-20 sm-ə çatır. Oduncağı qalınlaşdıqca isti və soyuğa davamlılığı artır. Torpaq şəraitinə tələbkar deyil. Gilli, qumsal, şorakətli, qələvi və turş torpaqlarda da bitir. Torpağın uzun müddətli çimləməsinə tab gətirir, lakin güclü çimləmə bitkinin boy atmasını ləngidir. Küləyə davamlıdır, çünki dərinə və 10 m radiusda yanlara yayılmış güclü kök sisteminə malikdir. Bu cür kök sisteminə malik ağaclar torpaqları eroziyadan və torpaq sürüşməsindən qoruyur [6]. İşıq sevəndir, torpağın kipləşməsinə tab gətirir. Şeytanağacı yol kənarlarında və əkin sahələrini külək eroziyasından qorumaq məqsədi ilə əkilir. Şəhərin tüstü və tozlu havasına dözümlüdür. Paxlalı bitkilərin əksəriyyətində olduğu kimi lələk ağacının kökləri də azotu toplayaraq torpağı münbitləşdirir. Demək olar ki zərərli həşəratlar bu bitkiyə toxunmur. Toxum və kök birləri vasitəsi ilə çoxalır.

Yemşan (Grataegus L.) Boyu 3-5 m-ə çatan gülçiçəklər fəsiləsinə aid ağac və kol bitkisidir. Respublikamızın ərazisində 9 növü yayılmışdır. Aprel ayının sonlarında 10-15 gün müddətində çiçək açır. Nektarla birlikdə çiçək tozu da verir. Yemşanın bal məhsuldarlığı 80 kq-a qədər olur. Bir çiçəyin məhsuldarlığı 2,0367 mq təşkil edir[4]. Yemşan mülayim iqlim qurşaqlarında, dəniz

səviyyəsindən başlamış meşələrin qurtaracaqlarına qədər olan ərazilərdə yayılmışlar. Seyrək meşələrdə, talalarda, kəsilmiş ağacların yerində tək-tək və qrup şəklində rast gəlinir. Qaranlıq meşələrdə rast gəlinmir. Yemşanın bəzi növləri (*Grataequs pontica*) quru, daşlı, yuxa torpaqlarda da yaxşı inkişaf edir. Yemşan toxum və kök pöhrələri vasitəsi ilə çoxalır. Toxumla çoxaltmaq üçün toxum 7-8 ay stratifikasiya olunmalıdır. 10-15 yaşdan sonra hər il çiçək açır. Yemşandan kasıb topaqlarda yaşıllaşdırma aparmaq, yağanları eroziyadan qorumaq, süni yaradılmış su hövzələri və göl kənarlarını bərkətmək məqsədi ilə əkmək mümkündür.

Nəticə: 1. Arıçılığın yem bazasını genişləndirmək məqsədi ilə yerlərdə arıçılar arasında bu bitkilərin əkilərək artırılmasını təbliğ etmək lazımdır.

2. Meşə təsərrüfatlarında yaşıllıqlar Salınarkən yaxşı olardı ki, kənd təsərrüfatı əhəmiyyəti aşağı

olan ağac və kolların əvəzinə bal verən bitkilər əkilsin.

3. Parklarda, küçə və xiyabanlarda mikroiklimin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə cökə, ağcaqayın, atşabalıdı kimi ağac bitkilərindən geniş istifadə etmək lazımdır.

4. Yağanlar, qobu vadilərində, əkinə yararsız torpaqlarda, həmçinin, çay yataqlarının genişlənməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə söyüd, qızılağac və akasiya kimi ağacların əkilməsi məqsədə uyğun olardı.

5. Cökənin və ağcaqayının böyük torpaq qoruyucu, su nizamlayıcı, səhiyyə-gigiyenik rolunu nəzərə alaraq geniş ərazilərdə əkilməsi vacibdir.

6. Eroziyaya uğrama və torpaq sürüşmə təhlükəsi olan ərazilərdə ağ akasiya, şeytanağacı və iyde kimi quraqlığa davamlı nektar tutumlu bitkilərin əkilməsi daha yaxşı olardı.

ƏDƏBİYYAT

1. Артамонов В.И. Редкие и исчезающие растения кн.1 М.: «Агропромиздат» 1989, 383 с.
2. Белик Э. В. Современный словарь-справочник пчеловода Донецк: ООО ПКФ «БАО», 2005, 672 с.
3. Буренин Н.Л. Котова Г. Н. справочник по пчеловодству. М.: «Колос», 1977, 368 с.
4. Бурмистров А.Н, Кривцов Н.И, Лебедев В.И, Чупахина О.К Энциклопедия пчеловода. М.: ООО «НПФ» Вереск 2012, 480 с.
5. Корж В. Н. Полный справочник пчеловода Харьков, Белгород 2010 с. 164...190
6. Məmmədov Q.Ş. Xəlilov M. Y. Azərbaycanın meşələri Bakı: « Elm » 2002, 472s
7. Прилипко Л. И. Лесная растительность Азербайджана Баку: 1954, 88 с.

Precious nectar trees with their agro-ecological features

Kh.M.Qasimov

SUMMARY

Key words: *nectar, honey plants, honey productivity, control hive, phytocenosis*

The article presents the agroecological characteristics of plants with nectar and honey productivity. It was noted that in forestry, on the streets and in city parks, planting trees such as linden, maple, horse chestnut and acacia should be preferred. In areas prone to erosion, in ravines, planting such trees as acacia, honeylocust, willow, hawthorn, goof, etc. contributes to the development of food supply beekeeping.

Ценные медоносные древесные растения и их агроэкологические особенности

Х.М.Гасымов

РЕЗЮМЕ

Ключевые слова: *нектар, пыльца, медоносные растения, медовая продуктивность, контрольный улей, фитоценоз*

В статье представлены агроэкологические особенности растений с нектарной и медоносной продуктивностью. Было отмечено, что в лесном хозяйстве, на улицах и в парках городов следует отдавать предпочтение посадке деревьев, таких как липа, клен, конский каштан и акация. В зонах подверженных эрозии, в оврагах посадка таких деревьев как акация, гледичия, ива, боярышник, лох и т.д. способствует развитию кормовой базы пчеловодства.